

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІВ ТА НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ІЗ «ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ»

Постановка проблеми. Модернізація професійної підготовки викладачів передбачає перегляд змісту та засобів формування їх компетентностей, серед яких – здатність до педагогічної взаємодії. Від того, наскільки ефективно вдається організувати педагогічну комунікацію, залежить навчально-виховний результат. Роль педагога у впливі на розвиток учнів є провідною всупереч активному поширенню інформаційно-комунікативних технологій. Але на сучасному етапі спостерігається невідповідність очікування рівню комунікативної компетентності багатьох викладачів, у тому числі, і у закладах професійної освіти. Тому проблема розвитку комунікативних умів та навичок майбутніх педагогів професійної школи є однією з найважливіших у підготовці фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічна компетентність або професійна компетентність педагога була предметом розгляду М. Лук'янової, Т. Шаматова, Л. Алексєєва, О.Дубасенюк, Л. Макарової, В. Бездухова, Н. Кузьміної, М. Лук'янової та інших. В ракурсі педагогічної майстерності розкриті комунікативні аспекти діяльності педагога І. Зязюном, В. Кан-Каликом, С. Братченком, Т. Аргентовою та іншими. У дисертаційних дослідженнях формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя вивчено І. Когут, розвиток комунікативної компетентності викладачів професійно-технічних навчальних закладів у післядипломній освіті – З. Єрмаковою. Питання формування комунікативних умів майбутніх педагогів розглядали у своїх працях О. Абдуліна, О. Єлканов, С. Коваль, Є. Косіло, Н. Кузьміна, А. Леонтьєв, В. Москалець, Т. Ольховецька та інші вчені. Але аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що бракує робіт, у яких би висвітлювались шляхи розвитку комунікативних умів та навичок майбутніх педагогів професійної школи у сучасних умовах вищого навчального закладу.

Метою статті є розкриття можливостей навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність» у розвитку комунікативних умів та навичок магістрантів із інженерно-педагогічних спеціальностей.

Методами дослідження є: порівняльний аналіз, узагальнення і систематизація науково-теоретичних положень, педагогічне спостереження.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна компетентність у психолого-педагогічній літературі розглядається як: здібність людини встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми; сукупність знань, умів і навичок у галузі вербальних і невербальних засобів для адекватного сприйняття і відбиття дійсності в різних ситуаціях спілкування; конгломерат знань, мовних і немовних умів і навичок спілкування, які передбачаються в ході природної соціалізації, навчання і виховання [1, с. 14.]. Для педагога І. Зязюн визначав комунікативну компетентність як професійно-особистісну якість, що характеризується потребою здійснювати професійне спілкування, здатністю легко вступати в контакт, а також викликати позитивні емоції у співрозмовників, відчувати задоволення від спілкування [3]. Нами обґрунтовано напрямки формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, які навчаються за магістерськими програмами, а саме: поглиблення психолого-педагогічних знань, розвиток комунікативних умів та навичок, посилення гуманістичної спрямованості, вироблення індивідуального стилю взаємодії [2, с. 112].

Комунікативні вміння за словником термінології з педагогічної майстерності – вид професійних умів педагога, що відображають рівень його готовності до реалізації професійного спілкування (вміння соціальної перцепції, саморегуляції, вербального і

невербального контакту з учнями, вміння управляти своєю поведінкою) [4, с. 19]. Зважаючи на дане визначення, окреслюємо комунікативних умінь педагога, яка включає вміння: 1) соціальної перцепції, 2) вербальної і невербальної взаємодії 3) саморегуляції.

Соціальна перцепція або перцептивна сторона спілкування для педагога означає сприймання, розуміння і оцінку співрозмовників – учнів. У процесі спілкування у людини формується уявлення про партнера, відбувається сприймання його фізичних і внутрішніх характеристик, зокрема, думок, намірів, емоцій тощо. Оскільки спілкування є процесом взаємодії двох і більше людей, то йдеться про взаєморозуміння і взаємопізнання один одного. Як відомо, для створення сприятливих психологічних умов для взаємодії велике значення має знання і розуміння таких специфічних соціально-психологічних понять як ефекти перцепції: атрибуції, ореолу, первинності, новизни, стереотипізації.

Уміння вербальної спілкування – це комунікативне вміння педагога, що базується на реалізації в професійному спілкуванні психолого-педагогічних характеристик мовлення (ясність, чіткість, виразність, точність, доречність). Воно полягає у побудові мовленнєвого впливу, спрямованого на конкретну особистість чи групу. Невербальне спілкування педагога реалізується за допомогою знакових систем (міміки, жестів, пантоміміки, простору, кольору, одягу тощо).

Саморегуляція передбачає керування своїм внутрішнім світом, вміння володіти собою. Вона умовно визначається як фізична (усвідомлення відчуттів, власного фізичного стану, необхідних змін, здійснення прийомів самовпливу, контроль дихання тощо) та психічна (керування своїми переживаннями, почуттями, увагою, увагою тощо). Психічна саморегуляція включає вміння змінювати емоційний стан, стримувати роздратування, гнів, демонструвати впевненість, оптимізм. Це можливо за допомогою фізичних дій, самонавіювання та інших прийомів.

Комунікативні вміння інженера-педагога є визначальними у його діяльності, яка передбачає безпосередню взаємодію з учнями. Тому у підготовці педагогів професійної школи розвитку комунікативних умінь має приділятися важливе значення.

У Київському національному університеті технологій та дизайну у навчальний план для студентів спеціальності «Професійна освіта» другого магістерського рівня включено обов'язкову дисципліну «Педагогічна майстерність» в обсязі шість кредитів. Передбачено більшу частину аудиторного часу на практичні заняття. Адже теоретичні знання, у тому числі з культури спілкування, повинні одночасно закріплюватися ґрунтовною практичною роботою над розвитком комунікативних умінь та навичок.

Беручи до уваги вище виділену структуру комунікативних умінь педагога, розвиток цих умінь у студентів вбачаємо у таких ракурсах: 1) навчання соціальної перцепції (техніка керування увагою, увагою). 2) вироблення техніки володіння своїм організмом (мімікою, пантомімікою), техніки мовлення (керування диханням, дикцією, темпом мовлення); техніки організації контакту, управління педагогічним спілкуванням; 3) навчання керування емоціями, настроєм для зняття зайвого психічного напруження, збудження творчого самопочуття. Цьому сприяють на практичних заняттях із «Педагогічної майстерності» сучасні особистісно орієнтовані освітні технології, методи емоційно-морального стимулювання, зацікавлення, створення ситуацій успіху, емоційного сплеску та захоплення, інтерактивні методи, ділові ігри, тренінги, розгляд педагогічних ситуацій, спеціальні вправи, обговорення, диспути, вирішення педагогічних задач тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У професійній підготовці майбутніх педагогів професійних навчальних закладів необхідно звертати увагу на поглиблене формування у них комунікативних умінь, що дасть можливість підвищити комунікативну компетентність студентів та сприяти в подальшому результативності їх професійної діяльності.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в поглибленому вивченні умов та засобів розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів в сучасних умовах вищого навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Введенский В.Н. Коммуникативная компетентность педагога: характеристика, способы совершенствования / В.Н.Введенский – СПб.: ИОВ РАО, 2003. – 52 с.
2. Внукова О. М. Формування комунікативної майстерності майбутніх інженерів-педагогів / О. М. Внукова // Virtus Scientific Journal / Editor-in-Chief M. A. Zhurba – April № 6, 2016. – P. 109-113
3. Зязюн І. А. Естетичні засади педагогічної майстерності / І. А. Зязюн // Професійна освіта. – 2006. – № 3. – С. 6-11.
4. Словник термінології з педагогічної майстерності / МО України. Полтавський держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка, редкол.: Н. М. Тарасович (гол. ред.) та ін. – Полтава, 1995. – 63 с.

Грищенко Ю.В.

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

РОЛЬ НАУКОВИХ ШКІЛ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Сьогодні освіта і наука є показниками розвитку держави, суспільства, економіки та вагомими чинниками інтеграції України у світову спільноту. Стан розбудови науки наразі характеризується формуванням наукових шкіл, наявністю зв'язків між національними та зарубіжними науково-освітніми закладами, підвищенням якості наукових досліджень на основі творчого використання ідей вчених-педагогів, науковців-наставників.

Основною метою науки є одержання й використання нових наукових знань з метою створення суспільно корисних наукових результатів, забезпечення якісної підготовки фахівців для відповідних галузей економіки, наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, що значною мірою реалізується завдяки ефективній роботі науково-педагогічних шкіл.

Суттєві зміни у суспільно-політичному та соціальному спектрі розвитку нашої держави позначаються також на процесах які відбуваються в освітній галузі, зокрема формуванні національної наукової еліти. Важливу роль у цьому відіграє розвиток науково-педагогічних шкіл. Як зазначав С.У. Гончаренко «Створення наукових шкіл – добра вітчизняна традиція, яка є наслідком особливостей культурно-історичного розвитку України. Це стосується і наукових шкіл з педагогіки і психології» [1, с. 27].

Феномен наукових шкіл у сучасному педагогічному дискурсі українські і зарубіжні вчені розглядають з позиції методологічних орієнтирів (С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Д. Зербіно, Л. Ландау, О. Олексюк та ін.), педагогічної персонології (І. Ковчина, М. Лещенко, Н. Ничкало, О. Семенов та ін.), крізь призму історико-педагогічного аналізу (О. Гніздзілова, Н. Дем'яненко та ін.) тощо.

Розвиток наукових шкіл відіграє важливу роль у професійному зростанні педагога, що охоплює такі складові: початкову підготовку, введення у професію та постійне вдосконалення особистісних, соціальних і професійних компетентностей педагога [5] (Дж. Шіренс). На думку І. Хоржевської «професійний розвиток особистості пов'язаний з розвитком особистості взагалі, із засвоєнням нового досвіду, знань, вмінь та із трансформацією мотивації й інтересів конкретної людини» [3, с. 113]. Американський вчений А. Глетсорт професійний розвиток розглядає, як «розвиток особистості вчителя у професійному контексті за допомогою накопичення досвіду й систематичного аналізу власної педагогічної діяльності» [4, с. 41].

Досліджуючи дану проблему, ми прийшли до висновку, що наукові школи сприяють: